08/09/2021

Σακελλαροπούλου για Θεοδωράκη: «Σύμβολο και παράδειγμα μαζί»

/ Επικαιρότητα

«Έσπασε» η φωνή της Προέδρου της Δημοκρατίας στο κλείσιμο της ομιλίας της στον ύστατο αποχαιρετισμό στον Μίκη Θεοδωράκη: «***Έλληνας και οικουμενικός, πατριώτης και διεθνής, ο Μίκης Θεοδωράκης υπήρξε σύμβολο και παράδειγμα μαζί***».

Ολόκληρη η ομιλία της Προέδρου της Δημοκρατίας Κατερίνας Σακελλαροπούλου

Σήμερα αποχαιρετάμε τον Μίκη Θεοδωράκη, όλοι μαζί, όλες οι ηλικίες κι όλες οι γενιές. Και αυτές που μοιράστηκαν μαζί του βιωμένες εμπειρίες, και αυτές που εισέπραξαν τα τραγούδια του σαν ένα κάλεσμα για την υπέρβαση του ατομικού και τη συνάντηση με τους άλλους· σαν ένα κώδικα που υπερέβαινε τις συγκυρίες, σηματοδοτώντας την αντίσταση, την ελπίδα, τη συντροφικότητα, τη συλλογική διεκδίκηση· σαν ένα μήνυμα ελευθερίας. Και μαζί με τους μεγαλύτερους, τον αποχαιρετούν και οι νεότερες γενιές, τα παιδιά και οι έφηβοι. Γιατί και οι νέοι μας συγκινούνται όταν τραγουδούν το «Ένα το χελιδόνι» στα σχολειά τους,

παρασυρμένοι από τον εγερτήριο άνεμο που διαπερνά τους στίχους και τη μουσική. Εκείνο τον σχεδόν μεταφυσικό άνεμο-ζωοδότη μιας εποχής οδύνης αλλά και ανάτασης, αγώνων και μεγάλων οραμάτων.

Τον αποχαιρετούν οι άνθρωποι, αλλά και οι τόποι. Οι τόποι που τους έζησε σαν δωρεά, τόποι μυρωμένοι των παιδικών του χρόνων, η Χίος, η Μυτιλήνη, τα Γιάννενα, το Αργοστόλι, ο Πύργος, η Πάτρα, η Τρίπολη, όπου και έδωσε την πρώτη του συναυλία σε ηλικία 17 ετών με το έργο του «Κασσιανή»· οι τόποι της νιότης του – η Αθήνα, τα Χανιά, η Αλεξανδρούπολη – και της διεθνούς του αναγνώρισης: από το Παρίσι ως τη Μόσχα, από το Τελ Αβίβ ως τη Στοκχόλμη, από το Λονδίνο και τη Νέα Υόρκη ως την Αβάνα. Αλλά και οι τόποι της εξορίας, η Ικαρία, η Μακρόνησος, η Ζάτουνα της Αρκαδίας, ο Ωρωπός, τους οποίους ο συνθέτης μετέτρεψε σε εστίες δημιουργικής έμπνευσης, καταφέρνοντας έτσι να ακυρώσει έμπρακτα τη φίμωσή του.

Ο Μίκης Θεοδωράκης επέδρασε καταλυτικά στο αισθητικό, το ηθικό, το πολιτικό μας φρόνημα. Δημιούργησε ένα ιδιαίτερο μουσικό σύμπαν, μέσα από τον πλούσιο συγκερασμό δημοτικής παράδοσης και βυζαντινού μέλους, λαϊκού τραγουδιού και σύγχρονων αρμονικών κατακτήσεων, θέλοντας να εκφράσει, καθώς έγραφε το 1972, «την απέραντη ευαισθησία και το ένθεο πάθος του λαού μας». Έβαλε τους στίχους των ποιητών μας στο στόμα του καθένα από μας και τους έκανε κοινό μας κτήμα, σε τέτοιο, μάλιστα, βαθμό, «ώστε ακούγοντας ένα τραγούδι, να μη μπορείς να φανταστείς τη μουσική με άλλο κείμενο, ούτε όμως και το ποίημα με διαφορετική μουσική», όπως σημείωνε ο ίδιος. Έδωσε ρωμαλέα αγωνιστικότητα στο ελληνικό τραγούδι, δραματική διάσταση στις επικές του συνθέσεις, λυρική ομορφιά και υπόρρητη μελαγχολία στις μπαλάντες του.

Έλληνας και οικουμενικός, πατριώτης και διεθνής, ο Μίκης Θεοδωράκης υπήρξε σύμβολο και παράδειγμα μαζί. Σύμβολο της υπεύθυνης ατομικής στάσης απέναντι στα σκληρά αιτήματα της Ιστορίας, συνέδεσε το όνομά του, ήδη από τα πρώτα του νιάτα, με το ΕΑΜ και την αντίσταση την περίοδο της ναζιστικής Κατοχής. Με την πολιτική και πολιτιστική έκρηξη της δεκαετίας του εξήντα, με τους Λαμπράκηδες και το κίνημα της ειρήνης, με την αντιδικτατορική δράση εναντίον της χούντας των συνταγματαρχών. Στη μεταπολίτευση, υπερασπίστηκε σθεναρά τη «λύση Καραμανλή», την ενότητα της αριστεράς, την υπόθεση της Κύπρου, την εθνική συμφιλίωση. Παράδειγμα θάρρους στην έκφραση γνώμης και τόλμης στη διατράνωση των πιστεύω του, αψήφησε διώξεις, συλλήψεις, εκτοπισμούς, διαψεύσεις, πικρίες – το βαρύ προσωπικό κόστος της συνέπειάς του ως πνευματικού πρωτοπόρου στο ηθικό χρέος απέναντι στην πατρίδα και τους ανθρώπους της, όπως το αντιλαμβανόταν και το όριζε ο ίδιος. Διακινδύνευσε για

χάρη των κοινών, προσφέρθηκε στον διάλογο και στην κριτική, αντιστάθηκε στις δεσμεύσεις του μύθου του. Υπόδειγμα της διάχυσης του εαυτού μέσα στα πολλά πρόσωπα της κοινωνίας, κινήθηκε με την ίδια άνεση και ζωντάνια στους πιο διαφορετικούς κοινωνικούς χώρους, είτε ανάμεσα στους συγχωριανούς του και τους φίλους του από τα παλιά, είτε ανάμεσα σε πολιτικούς ηγέτες παγκόσμιου βεληνεκούς. Τόσο η δημιουργία όσο και η πολιτική του στάση καθορίστηκαν πάντοτε από την πεποίθηση ότι ποιητική ύλη και ποιοτική αλήθεια μπορεί να βρει ο καλλιτέχνης στους κόλπους του λαού· και ότι χωρίς την πίστη στον λαό του κανείς δημιουργός δεν μπορεί να ανοίξει τα φτερά του στον κόσμο.

Άνθρωπος της πράξης και ταυτόχρονα ρομαντικά υπερβατικός, κατάφερε, ως το τέλος της ζωής του, να ηλεκτρίζει με την παρουσία του το συναίσθημα όλων μας. Μολονότι πολιτικά υπήρξε μοναχικός –«μόνος, ανένταχτος, ανεξάρτητος, αυτοστρατευμένος», αυτοχαρακτηριζόταν– δεν πρόδωσε ποτέ τις τρεις δεσπόζουσες της ζωής του: την υπεράσπιση της εθνικής ανεξαρτησίας, την απαίτηση για κοινωνική δικαιοσύνη, την αφοσίωση στα υψηλά προτάγματα της τέχνης του. Έγινε έτσι ένας παιδαγωγός του έθνους, που με την πολιτισμική και κοινωνική του παρέμβαση άλλαξε την Ελλάδα και τον καθένα μας με τρόπο πιο έμμεσο αλλά και πιο βαθύ απ’ όσο μπορούμε να διαγνώσουμε σήμερα.

Μαχητικός, χειμαρρώδης, ακατάβλητος, διέρρηξε τα όρια της εθνικής μας μοναξιάς, της ηττοπάθειας, της αποθάρρυνσης, και συνταιριάζοντας το εθνικό με το πανανθρώπινο, έδειξε έναν δρόμο για τη σφυρηλάτηση της νεοελληνικής μας ταυτότητας. Μας έδωσε τον ανεκτίμητο μίτο της μουσικής του για να τον ξετυλίξουμε, να βγούμε στο ξέφωτο της δημοκρατίας και να μετατρέψουμε το σάλπισμά του σε πράξη και Πολιτεία, λογοδοτώντας στην ιστορία μας. Δηλώνοντας παρών σε κάθε καμπή της εθνικής μας περιπέτειας, πάντα μεταβολίζοντας την ιστορική στιγμή μέσα από τα χαρακτηριστικά της ξεχωριστής, έντονης προσωπικότητάς του, σφράγισε ανεξίτηλα την ελληνική ζωή. Κι αν έγινε, και θα παραμείνει εσαεί, κραταιό πολιτισμικό σύμβολο είναι γιατί στο πρόσωπο και στη δημιουργία του συναιρέθηκαν μερικά από τα πιο ενθουσιώδη, οιστρήλατα, οραματικά στοιχεία της νεοελληνικής ιδιοπροσωπίας.

Με σεβασμό και συγκίνηση, εκ μέρους όλων των Ελλήνων, αποχαιρετώ τον Μίκη Θεοδωράκη. Θα είναι πάντα εδώ, ένα άνθος φυτρωμένο στην ώριμη μνήμη όλων μας.